

Нонна КОВАЛЬ,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності ННІБіФ
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

На даний час забезпеченню економічної безпеки притаманні власні характерні риси на кожному підприємницькому рівні. Відповідно, у межах забезпечення економічної безпеки підприємництва важливим є узгодження основних інтересів між різними економічними суб'єктами, основну роль серед яких, у першу чергу, відіграють суб'єкти господарювання та держава.

Держава, в особі органів управління, виступає економічним суб'єктом, який наділений найбільш широкими повноваженнями, а тому впливає на систему економічної безпеки підприємництва. Виступаючи важливою детермінантою, органи державної влади спроможні створювати як позитивні, так і негативні умови для розвитку підприємництва, формують нормативно-правове поле та забезпечують його реалізацію у практичній діяльності.

Велика кількість наукових розробок з проблематики державного регулювання висвітлена у роботах: Х. Амстронга, Б. Біренберга, К. М. Бліщука, М. Г. Ісакова, Дж. М. Кейнса, О. М. Непомнящего, В. А. Палехова, Ф. Перру, Д. Сакса, А. Сміта, Р. Солоу, Дж. Стігліца, Г. С. Третьяк, А. Хіршмана, А. А. Чухно, Й. Шумпетера та інших.

Однак, серед ряду взятих до уваги проблем багато з них залишаються малодослідженими. Зокрема, в області державного регулювання інституціональних змін, можна вказати: забезпечення національної безпеки, економічної, інформаційної безпеки країни та також економічної безпеки підприємництва; формування сприятливого конкурентного середовища у державі та усунення проблем стосовно недосконалості розвитку інститутів

конкуренції; забезпечення належного рівня конкурентоспроможності національної економіки, окремих її галузей, національних виробників, а також продукції (робіт, послуг) на світовому, міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях; формування ефективної соціально-економічної системи держави з орієнтацією її на максимальний соціальний захист громадян країни та максимізацію можливостей для них в повній мірі реалізувати власний потенціал; забезпечення зменшення рівня трансакційних витрат для суб'єктів національної економічної системи; боротьбу з економічною нестабільністю; максимальне скорочення інформаційного розриву у взаємодії між собою суб'єктів економіки.

Метою дослідження державного регулювання інституціональних змін є формування і забезпечення розвитку національної соціально-економічної системи у межах трансформування відповідних національних інститутів.

Зазначимо, що основними об'єктами державного регулювання інституціональних змін є: формальні інститути (економічна система, політичний устрій, система соціального захисту, військова сфера, сукупність суб'єктів підприємницької діяльності, судова система, система захисту навколишнього середовища і зовнішніх зв'язків держави); неформальні інститути (рівень культури, якість взаємовідносин між суб'єктами соціально-економічної системи, норми та рівень виховання населення країни, ідеологія, суспільна мораль, відношення до державних органів влади, рівень сприйняття і ліквідації корупції, відношення до навколишнього середовища).

На основі наукових робіт ряду вчених [2; 3] сформуємо принципи державного регулювання інституціональних змін: забезпечення дієвості національних інтересів; комплексність у поєднанні ринкових та адміністративних методів державного регулювання; стимулювання інноваційного розвитку економіки; забезпечення національної, економічної безпеки та економічної безпеки підприємництва; системність у використанні відповідних механізмів розвитку національної економіки; паритетність у взаємовідносинах з іншими країнами світу; забезпечення

конкурентоспроможності національної економіки, виробників, продукції (робіт, послуг); врахування національних, регіональних та місцевих умов; помірний протекціонізм; сприяння еквівалентності обміну у соціально-економічній системі країни.

Слід відмітити, що функції державного регулювання інституціональних змін реалізуються не тільки на рівні державних владних інститутів з метою формування інституціонального середовища і інституціональної системи окремої країни, але й на рівні місцевих органів самоврядування для формування інституціонального середовища та системи інститутів окремих регіонів або місцевих громад. Зазначимо, що регіональні та місцеві органи влади частково виконують функції державного регулювання інституціональних змін на національному рівні. Однак виконання цими владними інститутами таких функцій залежить від рівня децентралізації влади у країні (рівня свободи місцевих органів влади) та ефективності побудови і організації системи державного управління.

Проведені дослідження дають можливість виділити такі групи інструментів державного регулювання інституціональних змін на національному рівні [4]:

1. Законодавчо-нормативні: закони; нормативні акти; методики оцінки, що закріплені на державному та регіональному рівнях; стратегії розвитку країни, окремих регіонів і територій; міждержавні угоди; угоди стосовно членства країни у міжнародних організаціях.

2. Бюджетні: бюджетне фінансування; дотації; субсидії; компенсації; державна фінансова підтримка; державні інвестиції; пільгове страхування; державні закупівлі.

3. Цінові: гарантовані ціни; фінансові інтервенції; цільові ціни; контрольовані ціни; захищені ціни; ціновий протекціонізм.

4. Фіскальні: спрощена система оподаткування; пільгові режими оподаткування; компенсація та відстрочка податкових платежів;

реструктуризація або списання податкового боргу (часткове, повне); звільнення від сплати податкових платежів (часткове, повне).

5. Кредитні: пільгове кредитування (строки, відсотки, інші умови); часткове погашення кредитів або їхніх відсотків; кредитна підтримка соціально та економічно значущих проектів; державні гарантії за кредитами.

6. Зовнішньоторговельні: інформаційне та консультаційне супроводження діяльності національних виробників; протекціонізм; кредитна підтримка експортерів; розвиток торгівельних відносин з іншими країнами світу; регулювання імпорту; антидемпінгові розслідування; захист національних експортерів на ринках інших країн світу.

7. Забезпечення доходів (прибутку): антимонопольне регулювання діяльності підприємств; формування та контроль за розмірами мінімальної оплати праці; захист найманих працівників; контроль за встановленням торгівельних надбавок; зменшення податкового і тарифного тиску на доходи (прибутки) місцевих органів самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності та особистих селянських господарств.

8. Науково-дослідні: фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; державна підтримка розробки і впровадження інновацій; формування та фінансування наукової сфери країни, особливо фундаментальних досліджень; забезпечення інтеграції державних наукових інститутів, розробників інновацій та комерційних організацій; інформаційна підтримка науково-дослідної діяльності на національному і регіональному рівнях.

9. Освітні: формування та фінансування національної системи освіти; фінансова та інші види підтримки підготовки молодих фахівців; формування системи перепідготовки спеціалістів; залучення приватного бізнесу у сферу освіти і підготовки спеціалістів.

10. Соціальні: забезпечення відповідного рівня життя у країні; формування та фінансування (національної системи соціального захисту та пенсійного забезпечення; боротьби з безробіттям; системи допомоги при повній або

частковій втраті працездатності); забезпечення відповідного рівня культурного обслуговування та можливості займатись спортом [1].

Вважаємо, що методи державного регулювання інституціональних змін в країні є ключовим елементом забезпечення ефективності і результативності національної інституціональної системи та системи економічної безпеки підприємництва. Однак, саме від правильного вибору сукупності таких методів залежить можливість досягнення стратегічних орієнтирів розвитку соціально-економічної системи держави, досягнення запланованих рівнів національної та економічної безпеки, особливо економічної безпеки підприємництва. Водночас наявність помилок, при виборі методів державного регулювання інституціональних змін, може призвести до значних втрат позицій національної економіки, підприємств і особистих селянських господарств. У цьому контексті важливим моментом є потреба у визначенні групи та ряду підгруп таких методів з подальшим наданням їм належної характеристики, оскільки методи державного регулювання інституціональних змін мають багато спільного з методами державного регулювання соціально-економічної системи держави.

Список використаних джерел

1. Желізко О. О. Державне регулювання інституціональних змін як одна з головних детермінант системи економічної безпеки підприємництва // Інтелект XXI : наук. журн. / Нац. ун-т харч. технол., Ін-т проблем конкуренції. 2017. № 5. С. 43-47.
2. Резнік Н. П., Печерський В. В. Державне регулювання як інструмент забезпечення економічної стійкості інтегрованих формувань // Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Економічні науки. 2017. № 3. С. 47-51.
3. Тарнавська О. Б. Особливості державного регулювання в умовах трансформації економіки України // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2016. Т. 18, № 2. С. 230-233.

4. Штерн Г. Ю., Федосєєнко І. Г. Оцінка ефективності державної підтримки розвитку національного господарства // БізнесІнформ. 2011. № 3. С. 3-5.

Катерина КЛИМЕНКО,
здобувач 1 СТН курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 051 «Економіка»
Науковий керівник: **Нонна КОВАЛЬ,**
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах розвитку України, як самостійної держави, з врахуванням зовнішньої агресії, окупації частини території та посткризового розвитку національних економічної і соціальної систем та їхньої критичної важливості набувають питання забезпечення національної безпеки, але цього не можливо досягти без вирішення проблем однієї з ключових її складових – економічної безпеки держави. А тому забезпечення економічної безпеки на рівні держави, у більшості випадків спирається на економічну безпеку підприємництва, оскільки саме сукупність суб'єктів господарювання, відносин між ними, а також відносини таких бізнес-одиниць з іншими суб'єктами національної, міжнародної та світової економічних систем визначають переважну більшість небезпек, загроз, ризиків для національної економічної безпеки країни.

Зазначимо, що для функціонування підприємств України в умовах ринку характерними проблемами є: брак фінансових коштів для вирішення довгострокових завдань; нестача інформації про стан розвитку ринку; потреба